

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียนโรงเรียนตาดีกาตามทัศนะของผู้ปกครอง ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 2) ประมวลข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ตามทัศนะของผู้ปกครอง ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ประจำปีการศึกษา 2551 รวม 60 โรงเรียน มีผู้ปกครองของนักเรียน จำนวน 7,020 คน โดยกำหนดขนาดตัวอย่างจากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane (อ้างถึงในธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2551 : 45) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 378 คน สุ่มตัวอย่างโดยการจับฉลากแบบไม่ใส่กลับ (Simple Random Sampling with out Replacement) จนได้กลุ่มตัวอย่างครบ จำนวน 378 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดและปลายปิด โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ตามทัศนะของผู้ปกครอง ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ตามทัศนะของผู้ปกครอง ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เป็นแบบปลายเปิดเขียนแสดงความคิดเห็น

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามดังนี้ ขอนหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยจากวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี แนะนำตัวผู้วิจัยและขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลส่งถึงครูใหญ่เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จัดประชุมผู้ช่วยเก็บข้อมูลเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจแบบสอบถาม ให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกับวัตถุประสงค์ นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรงมีค่าตั้งแต่ 0.67 – 1.00 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์ไปทดลองใช้กับผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนตาดีกา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย แล้วหาความเชื่อมั่นได้ค่า

.92 แล้วไปทำการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจริงที่เป็นผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีจำนวนทั้งสิ้น 378 ชุด ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลจากแบบสอบถาม และนำข้อมูลที่ได้ออกไปวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อประมวลผลหาค่าสถิติ ต่อไปนี้

1. แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าความถี่ (Frequency)

2. แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ตามทัศนะของผู้ปกครอง ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ โดยแบ่งช่วงของค่าตัวกลางเลขคณิต 5 กลุ่ม ดังนี้ น้อยที่สุด น้อยปานกลาง มากและมากที่สุด

3. แบบสอบถามตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ตามทัศนะของผู้ปกครอง ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เป็นแบบปลายเปิด

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 378 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีอายุเฉลี่ย 31-40 ปี มีอาชีพรับจ้าง ระดับการศึกษาสามัญอยู่ในระดับประถมศึกษา ระดับการศึกษาศาสนาอยู่ในระดับอิมดาอีย (ชั้น 1-4) เมื่อสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมีสาระสำคัญดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ตามทัศนะของผู้ปกครอง ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ในแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านความสะอาด พบว่าระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายข้อคำถาม แล้วข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือ นักเรียนรับประทานที่ฮาลาลและมีประโยชน์เสมอ

1.2 ด้านความสุภาพ พบว่าระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายข้อคำถาม แล้วข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือ นักเรียนเป็นคนที่ไม่เถียงหรือขึ้นเสียงกับพ่อและแม่หรือผู้ปกครอง

1.3 ด้านความกตัญญู พบว่าระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายข้อคำถาม แล้วข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือ นักเรียนตอบแทนคุณต่อผู้มีบุญคุณด้วยการทำดีและประพฤติดีต่อเขา

1.4 ด้านความขยัน พบว่าระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อแยกเป็นรายข้อคำถาม แล้วข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือ นักเรียนมีความขยันในการช่วยเหลืองานบ้าน

1.5 ด้านความประหยัด พบว่าระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อแยกเป็นรายข้อคำถาม แล้วข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือ นักเรียนเห็นความสำคัญของการออม

1.6 ด้านความซื่อสัตย์ พบว่าระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อแยกเป็นรายข้อคำถาม แล้วข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือ นักเรียนมีความซื่อสัตย์ในการพูดจากับเพื่อนและครู

1.7 ด้านความสามัคคี พบว่าระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อแยกเป็นรายข้อคำถาม แล้วข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือ นักเรียนมีความสามัคคีในการไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน

1.8 ด้านความมีน้ำใจ พบว่าระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อแยกเป็นรายข้อคำถาม แล้วข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือ นักเรียนช่วยงานในเทศกาลและกิจกรรมทางสังคมต่างๆ เช่น งาน เมาลิด งานกวนซอหรืองานแต่งงาน เป็นต้น

1.9 ด้านความมีวินัย พบว่าระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อแยกเป็นรายข้อคำถาม แล้วข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติมากที่สุด คือ นักเรียนมีระเบียบวินัย ในการแต่งกายเป็นอย่างดี

การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียน โรงเรียนตาดีกา ตามทัศนะของผู้ปกครอง ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยภาพรวมทั้ง 9 ด้าน คือ ด้านความสะอาด ด้านความสุภาพ ด้านความกตัญญู ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความสามัคคี ด้านความมีน้ำใจ และด้านความมีวินัย อยู่ในระดับมาก และด้านความซื่อสัตย์มากที่สุด

2. ประมวลข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียน โรงเรียนตาดีกา ตามทัศนะของผู้ปกครอง ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ทั้ง 9 ด้าน พบว่า ด้านที่มีความถี่สูงสุดตามผู้ตอบสอบถาม คือ ด้านความสะอาด ควรส่งเสริมในเรื่องรักความสะอาด ในเรื่องตัวเอง เช่น ร่างกาย เสื้อผ้า และในส่วนรวม เช่น ห้องเรียน บ้านเรือน โรงเรียน ฯลฯ อยากรให้ครูเน้นในเรื่องความสะอาดมากๆ ด้านที่มีความถี่ต่ำสุดตามผู้ตอบสอบถาม คือ ด้านความมีน้ำใจ ควรขัดเกลาในการรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่น และรู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น

5.2 อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้า เรื่อง การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียน โรงเรียนตาดีกาตามทัศนะของผู้ปกครองในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์และสมมติฐาน ได้ดังนี้

1. ระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียน โรงเรียนตาดีกา ตามทัศนะของผู้ปกครอง ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสายหยุด ญูปย (2547) ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมด้านจริยธรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ ตามความคิดเห็นของผู้ปกครอง อาจารย์ และผู้ประกอบการหอพัก พบว่าโดยภาพรวมนักศึกษามีพฤติกรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของอ่อนศรี ทองไพจิตร (2548) ได้วิจัยเรื่อง จริยธรรมนักเรียนในชั้นเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาละเซียงเทรา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า จริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาละเซียงเทรา เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณารายด้านทั้ง 9 ด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ

1.1 ด้านความสะอาด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนรับประทานที่ฮาลาลและมีประโยชน์เสมอและอิสลามได้ให้ความสำคัญมากกับความสะอาด และมีได้มองเรื่องความสะอาด

เป็นแค่เรื่องปกติวิสัยที่มนุษย์พึงปฏิบัติในชีวิตประจำวันเท่านั้น หากแต่ถือว่าความสะอาดเป็นสิ่งที่มีมากกว่านั้น คือ ความสะอาดเป็นอิบาเดฮ์หรือศาสนกิจที่มุสลิม ต้องปฏิบัติ ซึ่งอิสลามถือว่าความสะอาดเป็นกุญแจสำคัญเพื่อประตูไปสู่การละหมาด ดังนั้นจึงมีการกำหนดให้มีการทำวุฎูฮ์ (อาบน้ำละหมาด) ก่อนการละหมาดและให้ถือเป็นเงื่อนไขหนึ่ง ที่จะทำให้การละหมาดนั้นสะอาด¹ ซึ่งสอดคล้องกับที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((مفتاح الصلاة الطهور)) أخرجه ابوداود: 56 , وترمذي: 3 , وابن ماجه: 271

ความว่า กุญแจของการละหมาดนั้นคือการทำความสะอาด (บันทึกโดย อะบูดาวิด หะดีษที่ 56, อัตติรมิซีย์ หะดีษที่ 3, และอิบนุ มาญะฮ์ หะดีษที่ 271)

และในหะดีษอีกบทหนึ่งได้มาอธิบายว่าการทำความสะอาดหะดีษข้างต้น คือ การทำวุฎูฮ์ ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((مفتاح الجنة الصلاة ومفتاح الصلاة الوضوء)) سنن الترمذي: 4

ความว่า กุญแจของสวรรค์คือการละหมาด และกุญแจของการละหมาดคือการทำวุฎูฮ์ (บันทึกโดย อัตติรมิซีย์ หะดีษที่ 4)

1.2 ด้านความสุภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนเป็นคนที่ไม่ใช่คำพูดจาถากถาง เยาะเย้ย และดูหมิ่นเพื่อนและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับที่ท่านนบี ﷺ กล่าวแก่เศาะฮาบะฮ์ท่านหนึ่งว่า ท่านเราะซูลุลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวแก่ท่านอะซัจญ์ อับดุลกัยอซซ์ ว่า

((إن فيك خصلتين يجهما الله الحلم والأناة)) أخرجه المسلم: 24

ความว่า แท้จริงในตัวท่านนบีมี 2 คุณลักษณะที่อัลลอฮ์รัก คือความสุภาพอ่อนโยนและความรอบคอบ (บันทึกโดยมุสลิม หะดีษที่ 24)

¹ เศาะหุ หรืออิหฺหะฮุ หมายถึง การกระทำที่มีผลว่าถูกต้องตามกฎหมายอิสลามอย่างสมบูรณ์ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติม อุลูลูฟีทศของ รศ.ดร. อิสมาแอ อาลี หน้า 16)

1.3 ด้านความกตัญญู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักเรียนเป็นคนที่ไม่เลี้ยงหรือขึ้นเลี้ยงกับพ่อและแม่หรือผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับที่ท่านนบี ﷺ กล่าวไว้ว่า ความกตัญญูต่อบิดามารดา เป็นการทำงานที่ประเสริฐที่สุดรองจากการละหมาด ดังปรากฏในหะดีษบทหนึ่ง ดังนี้

((عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال: سألت النبي صلى الله عليه وسلم أي العمل أحب إلى الله قال: الصلاة على وقتها قال: ثم أي, قال: ثم بر الوالدين. قال: ثم أي, قال: الجهاد في سبيل الله)) اخرجہ البخاري : 469

ความว่า ท่าน अबดุลลอฮ์ อิบน์ มัสอูด กล่าวว่า ฉันได้ถามท่านนบี ﷺ ว่าสิ่งใดถือว่าเป็นงานที่ประเสริฐที่สุด ท่านนบี ﷺ ตอบว่า การละหมาดในเวลา ที่กำหนด เขากล่าวอีกว่า แล้วอะไรอีก ท่านนบี ﷺ ตอบว่า การทำดีต่อบิดามารดา เขากล่าวอีกว่า แล้วอะไรอีก ท่านนบี ﷺ ก็ตอบว่า การต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮ์ (บันทึกโดยอัลบุคอรีย์ หะดีษที่ 496)

1.4 ด้านความขยัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนมีความขยันในการช่วยเหลืองานบ้าน และความขยันหมั่นเพียรที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งชวนชายในการทำกิจทั้งปวง นับตั้งแต่การศึกษาเล่าเรียน ไปจนถึงการประกอบอาชีพการงานต่างๆ ย่อมทำให้บุคคลผู้นั้นไม่ตกไปอยู่ภายใต้อารมณ์ใฝ่ต่ำและความเสื่อมเสีย ความขยันหมั่นเพียรจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องมีความอดทน ซึ่งในที่นี้ถือได้ว่าเป็นการอดทนต่อสิ่งชั่วๆ ที่จะชักนำไปสู่ทางไม่ดี และหมั่นเพียรรักษาความดีงามที่มีอยู่ ให้คงอยู่ได้นานแล้วเพิ่มเติมให้ความดีให้ดียิ่งขึ้น โดยพยายามหมั่นเพียรละความชั่วที่กำลังจะเกิดให้ดับสิ้นไป การระลึกดังกล่าวนั้น จะยังผลให้บุคคลประกอบอาชีพ ที่สุจริต เป็นสัมมาอาชีพะที่ไม่ขัดกับหลักการศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับที่ท่านนบี ﷺ กล่าวไว้ความว่า²

((احرز لدينك كأنك تعيش أبدا واعمل لآخرتك كأنك تموت غدا))

((مسند الحارث : 1093))

ความว่า จงทำงานเพื่อมีชีวิตอยู่ในโลกคุณยาเสมือนท่านจะคงอยู่ชั่ววันจันทร์ และจงทำงานเพื่ออาคิเราะห์ของท่านประหนึ่งว่าท่านจะเสียชีวิตในวันพรุ่งนี้ (บันทึกโดยอัลฮาริษ หะดีษที่ 1093)

² มุสนัดอัลฮาริษ เล่ม 2 หน้า 983 หะดีษที่ 1093 อัลฮาริษ บิน อะบีษั อูซามะห์ อัลฮาฟิซ นูรุดดีน อัลอัยษะมีษ มุสนัดอัลฮาริษ (อัลมะดีนะฮ์ อัลมุมนาวะเราะห์ มัรกีซคิดมัด อัล ชุนนะห์ วัชชีเราะห์ อัลนะบะวียะห์ พิมพ์ครั้งที่ 1 1992)

1.5 ด้านความประหยัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนเห็นความสำคัญของการออม และดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของอิสลาม ที่จะต้องดำรงอยู่ระหว่างความสุรุษสุร่ายและความตระหนี่ นั่นคือสิ่งที่เราเรียกว่าความพอเพียง ซึ่งในปัจจุบันเราคู่กันเคยกับคำนี้มาก หากเราทิ้งหลักแห่งความพอเพียงเพียงเพื่อหวังผลกำไรอย่างไร้ขอบเขตจำกัดแล้วก็จะยิ่งเกิดผลเสียหายมากขึ้นในการนี้ ซึ่งสอดคล้องกับที่ท่านนบี ﷺ ได้เสนอ “คูอา” เป็นคูอาที่ทำให้เรามีสติในการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจในแบบพอเพียงเช่นคูอาดังนี้

((اللهم إني أسألك الهدى والتقى والعفاف والغنى)) أخرجه المسلم : 3489

ความว่า โอ้ ข้าพเจ้าขอต่อพระองค์ประทานทางนำความเครพยำเกรง ความพอเพียงและความรวยแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด”

1.6 ด้านความซื่อสัตย์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนมีความซื่อสัตย์ในการพูดจากับเพื่อนและครู และความซื่อสัตย์เป็นคุณลักษณะอันควรแก่การยกย่องที่เป็นผลมาจากความศรัทธาและการควบคุมอารมณ์อันมีหัวใจเป็นพื้นฐาน ดังนั้นการทำให้ความซื่อสัตย์มีความเข้มแข็งขึ้นได้นั้นจะต้องรักษาหัวใจให้สะอาดอยู่ตลอดเวลา หัวใจที่สะอาดนั้นสะท้อนให้เห็นถึงระดับของความศรัทธาที่สูง อารมณ์ที่ปราศจากอารมณ์ใฝ่ต่ำ มีคุณธรรมจริยธรรม จนกระทั่งมีความซื่อสัตย์ในใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอ่อนศรี ทองไพจิตร (2548) ทำวิจัยเรื่อง จริยธรรมนักเรียนในชั้นเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเชิงเทราเขต 1 พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเสียสละ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความรับผิดชอบ และด้านความอดทน

1.7 ด้านความสามัคคี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนมีความสามัคคีปรองดองกับครูในการปฏิบัติศาสนกิจ ซึ่งสอดคล้องกับที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้มีบัญชาไว้อย่างชัดเจน ดังอายะฮ์ที่ว่า

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَحِلُّوا شَعْتِيرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ
 وَلَا الْقَلَئِدَ وَلَا ءَامِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامِ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّن رَّبِّهِمْ وَرِضْوَانًا
 وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ
 عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا
 تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢﴾﴾

(المائدة : 2)

ความว่า ผู้ศรัทธาทั้งหลายจงอย่าให้เป็นที่อนุมิตี ซึ่งบรรดาเครื่องหมายแห่ง
 ศาสนาของอัลลอฮ์ ﷻ และเดือนที่ต้องห้าม และสัตว์พลี และสัตว์ที่ถูกสวม
 เครื่องหมายไว้ที่คอเพื่อเป็นสัตว์พลี และบรรดาผู้ที่มุ่งสู่บ้านอันเป็นที่ต้องห้าม
 โดยแสวงหาความ โปรดปราน และความพอพระทัยจากพระเจ้าของพวกเขา
 แต่เมื่อพวกเขาเปลื้องอิหฺรอมแล้ว ก็จงล่าสัตว์ได้ และจงอย่าให้การเกลียดชังแก่
 พวกหนึ่งพวกใด ที่ขัดขวางพวกเขาไม่ให้เข้ามัสยิดอิหฺรอม ทำให้พวกเขากระทำการ
 ละเมิด และพวกเขาจงช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นคุณธรรม และความยำเกรง และจง
 อย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาป และเป็นศัตรูกันและพึงกลัวเกรงเถิด แท้จริงนั้นเป็นผู้
 ทรงรุนแรงในการลงโทษ (ซูเราะฮ์ อัลมาอิดะห์ อายะฮ์ที่ 2

ซึ่งเป็นการชี้ชัดให้เราเห็นว่าอัลลอฮ์ ﷻ ได้บัญชาให้มีการช่วยเหลือซึ่งกัน
 และกัน และการช่วยเหลือนี้จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาในพระเจ้าเป็นหลัก ทั้งนี้
 เพราะพระเจ้าเป็นเจ้าของทรงรอบรู้ถึงสิ่งไหนที่ดีและสิ่งไหนที่ไม่ดีสำหรับมนุษย์ เมื่อใดก็ตามที่ความ
 ช่วยเหลือในลักษณะนี้ ดำรงอยู่ในการส่งเสริมการทำความดีร่วมกัน และการไม่ร่วมคิดกระทำหรือ
 ปฏิบัติในสิ่งที่เป็นสิ่งชั่วร้ายนั้นก็เกิดผลดีต่อสังคมส่วนรวม

1.8 ด้านความมีน้ำใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนช่วยงานในเทศกาลและ
 กิจกรรมทางสังคมต่างๆ เช่น งานเมาลิด งานกวนซอโรหรืองานแต่งงาน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ
 ที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلِأَنفُسِكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُؤَفَّفَ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَظْلُمُونَ﴾ (البقرة : 272)

ความว่า หากใช่เป็นหน้าที่ของเจ้าไม่ ซึ่งการแนะนำพวกเขา (ให้เกิดความศรัทธา) แต่ทว่าอัลลอฮ์ ﷻ ต่างหากที่จะแนะนำใครก็ได้ที่พระองค์ทรงประสงค์ (ให้เขาศรัทธา) สิ่งใดๆ ที่พวกเขาบริจาคไปย่อมได้แก่ตัวของพวกเขานั่นเอง และพวกเขาก็จะไม่บริจาคสิ่งใดๆ นอกจากเพื่อแสวงหาความโปรดปรานของอัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น และสิ่งดีใดๆ ที่พวกเขาบริจาคไป มันก็จะถูกตอบแทนโดยครบถ้วนแก่พวกเขา และพวกเขาก็จะไม่ถูกอวยติธรรม (ซูเราะฮ์ อัลบะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 272)

1.9 ด้านความมีวินัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบต่างๆ ของโรงเรียน ซึ่งการสร้างวินัยในชีวิตและการทำงานมีความจำเป็นและสำคัญ เพราะการมีวินัยเป็นรากฐานของพฤติกรรมที่ถูกต้อง สิ่งที่จะช่วยให้คนเรามีวินัยที่ดีงามมีหลายลักษณะ ได้แก่ ระเบียบ ข้อกำหนด ข้อปฏิบัติ ข้อบังคับ ตลอดจนกฎหมายและศีลธรรมทั้งหลายนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปในแนวทางที่พึงประสงค์ในทางที่ดีงาม สอดคล้องกับที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กำชับให้ประชาชาติของท่านยึดมั่นกับกฎระเบียบ ของและหลักคำสอนของศาสนาด้วยการรวมกลุ่มกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและปฏิบัติตามกฎระเบียบและหลักคำสอนของศาสนา ท่านยังได้ห้ามมิให้มีการออกนอกกรอบและขอบเขตของกฎระเบียบที่อิสลามได้บัญญัติไว้ หากมีผู้ใดฝ่าฝืนและออกนอกกรอบกฎระเบียบดังกล่าวแล้ว เขาก็จะได้รับการลงโทษ ในโลกอาคิเราะฮ์ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่

((لن تجتمع أمتي على ضلالة , فعليكن بلجماعة , فإن يدالله على الجماعة))

أخرجه الطراني : 13625

ความว่า ประชาชาติของฉันจะไม่รวมตัวกันอยู่ในการหลงทางอย่างเด็ดขาด ดังนั้น พวกท่านทั้งหลาย จงรวมกลุ่มกันเถิด เพราะความช่วยเหลือจาก ﷻ จะเกิดขึ้นกับการรวมกลุ่ม (บันทึกโดย อักฎาะบะรอญีย์ อดีษที่ 13623)

2. ประมวลข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ตามทัศนะของผู้ปกครอง ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ทั้ง 9 ด้าน พบว่าด้านที่มีการเสนอแนะสูงสุดตามผู้ตอบสอบถาม คือ ด้านความสะอาด ถึงแม้ว่ากลุ่มผู้ปกครองมีทัศนะเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียนด้านความสะอาดอยู่ในระดับมาก แต่ยังให้มีการส่งเสริมในเรื่องรักความสะอาดในเรื่องตัวเอง เช่น ร่างกาย เสื้อผ้า และในส่วนรวม เช่น ห้องเรียน บ้านเรือน โรงเรียน ฯลฯ ให้ครูเน้นในเรื่องความสะอาดมากๆ อาจเป็นเพราะความสะอาดเป็นลักษณะหนึ่ง que แสดงถึงความมีระเบียบและอารยธรรม และอิสลามได้ให้ความสำคัญมากกับความสะอาด และไม่ได้มองเรื่องความสะอาดเป็นแค่เรื่องปกติวิสัยที่มนุษย์พึงปฏิบัติในชีวิตประจำวันเท่านั้น หากแต่ถือว่าความสะอาดส่วนหนึ่งของการศรัทธาและเป็นเอกลักษณ์ของอิสลาม และยังเป็นอิบาดะฮ์หรือศาสนกิจที่มุสลิมต้องปฏิบัติ ซึ่งอิสลามถือว่าความสะอาดเป็นกุญแจสำคัญเพื่อประตูไปสู่การละหมาดดังใน อะบูดาอูด หะดีษที่ 56, อัลดริมีซีหฺ หะดีษที่ 3-4, และอิบนุ มาญะฮฺ หะดีษที่ 271 ความว่า กุญแจของการละหมาดนั้นคือการทำความสะอาด

ส่วนด้านความมีน้ำใจ เป็นด้านที่มีการเสนอแนะต่ำสุด ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มผู้ปกครองมีทัศนะเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียนด้านความมีน้ำใจอยู่ในระดับมาก เห็นว่าการมีน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกันจึงอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขในกลุ่มเพื่อนฝูงและสังคม และเป็นเรื่อง que ทุกคนทำได้ โดยไม่ต้องใช้เงินทองมากมาย ดังใน ซูเราะฮ์ อัลหัจรฺ อายะฮ์ที่ 9 ความว่า และบรรดาผู้ที่ได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่นครมาดีนะฮ์ (ชาวอันศอร) และพวกศรัทธาก่อนหน้า การอพยพของพวกเขา (ชาวมุฮาญีรีน) พวกเขารักใคร่ผู้ที่อพยพมายังพวกเขา และจะไม่พบความต้องการหรือความอิจฉาอยู่ในทรงอกของพวกเขาในสิ่งที่ได้ถูกประทานให้ และให้สิทธิผู้อื่นก่อนตัวของพวกเขาเอง ถึงแม้ว่าพวกเขายังมีความต้องการอยู่มากก็ตาม และผู้ใดปกป้องการตระหนี่ที่อยู่ในตัวของเขา คนเหล่านั้นพวกเขาเป็นผู้ประสบผลสำเร็จ (อับลุอากีม วันแอะละาะ, ม.ป.ป., : 29-32)

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากผลการวิจัย เรื่อง การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียนโรงเรียนตาดีกาตามทัศนะของผู้ปกครองในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียน โรงเรียน ตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้านความสะอาด พบว่านักเรียนทำความสะอาดอวัยวะ ของร่างกายด้วยการทำวุฎูฮ์ ทั้งในลักษณะวาญิบ (ต้องทำ) และสุนัต (ควรทำ) ก่อนที่จะมีการปฏิบัติ ศาสนกิจต่างๆ แต่ในทัศนะของผู้ปกครอง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้น โรงเรียนตาดีกาควรสอน ปฏิบัติที่ถูกต้องและชี้ให้นักเรียนทำความสะอาดร่างกายให้ถูกต้องตามหลักศาสนาทุกครั้ง

1.2 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียน โรงเรียน ตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้านความสุภาพ พบว่า นักเรียนมีมารยาทงามและวางตัว เหมาะสม และในทัศนะของผู้ปกครอง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้น โรงเรียนตาดีกาควรส่งเสริม ให้ปฏิบัติตามหลักคำสอนที่ได้บัญญัติให้ใช้คำพูดที่สุภาพและอ่อนโยน มีมารยาทงามและ การวางตัวที่เหมาะสม ตลอดจนการพูดจากับบิดามารดาและกับบุคคลทั่วไป

1.3 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียน โรงเรียน ตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้านความกตัญญู พบว่า นักเรียนเห็นความสำคัญของสังคม และชุมชนโดยการประพฤติเป็นคนดี และในทัศนะของผู้ปกครอง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้น โรงเรียนตาดีกาควรกำชับให้ปฏิบัติตามหลักคำสอนที่ถูกต้องเพราะความกตัญญูเป็นการงาน ที่ประเสริฐที่สุดรองจากการละหมาด

1.4 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียน โรงเรียน ตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้านความขยัน พบว่า นักเรียนเป็นคนขยัน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย แต่ในทัศนะของผู้ปกครอง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้น โรงเรียนตาดีกาควรสอน ปฏิบัติที่ถูกต้องและชี้ให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักคำสอนที่ได้บัญญัติไว้ว่า ความขยันคือกุญแจ ดอกสำคัญในการพัฒนาตัวเอง พัฒนาสังคมและประเทศชาติ เพื่อให้มีความเจริญรุ่งเรือง และสังคม ที่มีคนขยันจะเป็นสังคมที่น่าอยู่ มีความเจริญอย่างเห็นได้ชัด

1.5 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียน โรงเรียน ตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้านความประหยัด พบว่า นักเรียนเป็นคนใช้เงินอย่าง ประหยัด แต่ในทัศนะของผู้ปกครอง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้น โรงเรียนตาดีกาควรสอนหลัก ปฏิบัติที่ถูกต้องและชี้ให้นักเรียนให้การดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของอิสลามที่จะต้องดำรงอยู่ ระหว่างความสุรุษสุร่ายและความตระหนี่ นั่นคือสิ่งที่เราเรียกว่าความพอเพียง และ โรงเรียนควร จัดทำโครงการออมเงิน

1.6 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียน โรงเรียน ตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้านความซื่อสัตย์ พบว่า นักเรียนดูแล รักษาสิ่งของที่ถูกฝาก

ไว้อย่างดี ในทัศนะของผู้ปกครอง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้น โรงเรียนคาทอลิกควรกำชับให้ปฏิบัติตามหลักคำสอนในเรื่องความซื่อสัตย์หน้าที่การงานของตนเอง

1.7 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียน โรงเรียนคาทอลิก ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้านความสามัคคีพบว่า นักเรียนรวมกลุ่มกันกับเพื่อนในการทบทวนบทเรียนหรือทำการบ้าน และในทัศนะของผู้ปกครอง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้น โรงเรียนคาทอลิกควรสอนหลักปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยเฉพาะการช่วยเหลือและร่วมมือซึ่งกันและกัน ในสิ่งที่ดีงามและเป็นการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และการห้ามปรามในสิ่งที่ไม่ดี

1.8 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียน โรงเรียนคาทอลิก ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้านความมีน้ำใจพบว่า นักเรียนมีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนๆ ข้ามถนนที่หน้าโรงเรียน แต่ในทัศนะของผู้ปกครอง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้น โรงเรียนคาทอลิกควรสอนหลักปฏิบัติ ที่ถูกต้องควรฝึกฝนให้นักเรียนเป็นคนมีน้ำใจ เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความใจไมตรีที่ดีต่อกันจึงจะอยู่กันได้อย่างสันติสุข และความมีน้ำใจเป็นเรื่องที่ทุกคนทำได้ โดยไม่ต้องใช้เงินทองมากมายเพียงแต่แสดงความเมตตาต่อกันและกัน

1.9 การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ของนักเรียน โรงเรียนคาทอลิก ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ด้านความมีวินัย พบว่า นักเรียนปฏิบัติตามข้อตกลงของครอบครัว และทัศนะของผู้ปกครอง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุดโรงเรียนคาทอลิกควรกำชับให้ปฏิบัติตามหลักปฏิบัติที่ถูกต้อง ให้เป็นไปในแนวทางที่พึงประสงค์ในทางที่ดีงาม ตามคำสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ได้กำชับให้ประชาชาติของท่านยึดมั่นกับกฎระเบียบของและหลักคำสอนของศาสนาด้วยการรวมกลุ่มกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและปฏิบัติตามกฎระเบียบและหลักคำสอนของศาสนา ท่านยังได้ห้ามมิให้มีการออกนอกกรอบและขอบเขตของกฎระเบียบที่อิสลามได้บัญญัติไว้ หากมีผู้ใดฝ่าฝืนและออกนอกกรอบกฎระเบียบดังกล่าวแล้ว เขาก็จะได้รับการลงโทษ ในโลกอาคิเราะฮ์

1.10 จากการประมวลผลข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียน โรงเรียนคาทอลิกตามทัศนะของผู้ปกครองในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี มี 4 ด้าน ดังนี้

1.10.1 ด้านความมีน้ำใจ ควรขัดเกลาในการรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่น และรู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น

1.10.2 ด้านความประหยัด ควรอบรมให้รู้จักใช้จ่าย สิ่งของที่จำเป็น และฝึกการเก็บออมเงินไว้ใช้จ่ายในยามที่จำเป็น

1.10.3 ด้านความขยัน โรงเรียนควรมีมาตรการส่งเสริมเกี่ยวกับการช่วยเหลือ หรือให้ทำงานบ้าน อ่านหนังสือ ทำการบ้าน ฯลฯ

1.10.4 ด้านความสะอาด ควรส่งเสริมในเรื่องรักความสะอาดในเรื่องตัวเอง เช่น ร่างกาย เสื้อผ้า และในส่วนรวม เช่น ห้องเรียน บ้านเรือน โรงเรียน ฯลฯ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการทำวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิจัยกับผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เท่านั้นแต่ยังมีผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนตาดีกาในอำเภออื่นๆของจังหวัดปัตตานี ที่ควรวิจัยศึกษาเปรียบเทียบเพื่อจะได้รู้ถึงระดับทัศนคติของผู้ปกครอง

2. ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบต่อการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อมเช่น สภาพครอบครัว สภาพแวดล้อม เป็นต้น

3. ควรศึกษาหาวิธีการพัฒนาเพื่อปลูกฝังการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนตาดีกา ให้ไปสู่แนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม